

क्रूरधूत् पु० क्रूरः कृष्णत्वात् तत्सदृशः धूर्तः । कृष्णधत्-
रक्ते राजनि०

क्रूरप्रसादनं लि० क्रूरमपि प्रसादयति प्र+सद+णिच्-ल्यु ।
भक्ते सेवके शब्दचि० । [राजनि० स्त्रियां ङीप् ।

क्रूराविन् पुंस्त्री० क्रूरस्य रौति इ-णिनि । द्रोणकाके
क्रूरलीचन पु० क्रूरं लोचनमस्य । शनिपक्षे हारः० तद्-
द्याहिंसकत्वात् तस्य तथात्वम् । यथा च तद्दृष्ट्वा
घातकत्वं तथा इमाननशब्दे ६८१४० उक्तम्

क्रूराकृति लि० क्रूरा आकृतियस्य । शक्तिनमूर्तिर्नै श्रावणे
पु० शब्दमा० । कर्म० । शक्तिनायां मूर्ती स्त्री

क्रोडित न० क्रोडितव्यक्तं शब्दं करोति णिच्-भावे क्त ।
क्रोडितव्यक्तशब्दभाषणे "निरुध्यमाना चक्रेण चक्री
क्रोडितभाषणेः" काशीयः०

क्रोणि लि० क्री-नि । क्रोतरि-गस्यक्रोणिः उज्ज्वलद०

क्रोय लि० क्री-कर्मणि यत् । क्रोतव्ये अमरः

क्रौडित लि० क्रौडी मरुत देवताऽस्य अण् वेदे नि० नलोपा-
भावः । क्रौडित्वे सप्तमध्याये तृतीयाह्ने प्रातःसवनिके
अण्डद्वयशिररूपे हविषि । "शित्रान्येवास्य क्रौडितं
हविः शित्रैर्हि क्रौडतीवायमेवावाङ् प्राणः" शत०
११,५,२,४ "अण्डौ लिङ्गं चेति त्रीणि शित्रानि"
भा० "तृतीयेऽह्न्युपाङ्गनयामो कृत्वा पौर्णद्वयं प्रातः
सवनिकेपु क्रौडितम्" आश्व० औ० ६।२।१५ तद्द्वयम-
धिकृत्य इतिः छ । क्रौडिनीया इतिभेदे सा च इतिः
शान्ता औ० ५,७,१ सूत्रादौ दर्शिता । तस्याः पञ्चतिथि
संक्षेपेण कर्कभाष्ये दर्शिता यथा

"अथ क्रौडिनीया द्विहविष्कटिरुच्यते तत मरुद्भ्यः क्री-
डिभ्यः सप्तकपालः, अदित्यै चरः, इमे हविषी समानतन्त्रे
भवतः प्रतीक्षु इरणपक्षे क्रौडिन्यादित्येष्टर्षमिच्छा इरणे
क्रौडिन्यादित्येष्टिध्यामहं यज्जे इति । वरणे पात्राणादने
सप्तकपालानि एका चरस्यालो, दक्षिणा अन्वाहार्थः यता-
वदानान्नरम्, मेक्षणम् विंशतिरध्नाकाशानि पुरोडाशपा-
त्रेका अन्यत्वं प्रकृतिवत् । यज्ञे मरुद्भ्यः क्रीडिभ्यो
जुष्टम्, अदित्यै जुष्टम् । प्रोक्तं मरुद्भ्यः क्रीडिभ्यस्ता
जुष्टम् अदित्यै त्वा जुष्टम् । नानावीजपक्षे तद्वर्मा उक्ताः
एकवीजपक्षे करणानि विभज्यान्मः इदं मरुतां क्रीडि-
भ्यः इदमदित्याः । प्राणदाने मरुतः क्रीडिनो गच्छ अदि-
तिं गच्छ, उपद्रगेन यज्ञेणेत्यवधाने । उत्तमप्रयागे इदमग्नये
वीनाय मरुद्भ्यः क्रीडिभ्योऽदित्यै देवेभ्य इत्यादि । प्रधान-

यागे मरुद्भ्यः क्रीडिभ्योऽनुमूहि मरुतः क्रीडिनो यज
इदं मरुद्भ्यः क्रीडिभ्यः, अदित्यायनुमूहि अदितिं यज
इदमदित्यै, मेक्षणं चरोरवदानम् । खिचनदादि पुरोडा-
शस्य प्राशित्वेऽप्यतिरिक्तं न भवति चरोस्तु सर्वं भवत्येव ।
व्यूहने मरुतां क्रीडिनामदित्या उज्ज्वलितम् मरुतः क्री-
डिनोऽदितिस्तमपनुदन्तु । प्रस्तरहोमे इदमग्नये सोमाय
मरुद्भ्यः क्रीडिभ्योऽदित्यै देवेभ्य इति । अन्यत्कर्मोपव-
र्गात् प्रकृतिवत् इति

क्रौड्य पु० क्रिवीणां पञ्चालानां राजा वा० जय । क्रिविदेश
राजभेदे क्रिविशब्दे उदा०

क्रौञ्च पु० क्रुञ्च अच् वा० गुणः । "कैलासे धनदावासे क्रौञ्चः
क्रौञ्चोऽभिधीयते" इति इहङ्गारावल्याक्ते क्रौञ्चपर्वते
क्रौञ्चदारणः कार्तिकेयः इति रायमुकुटः

क्रौड पुंस्त्री० क्रुड-वनीभावे संज्ञायां वञ् । शूकरे "क्रोड-
कुलदसमानभरुस्तारसामेदः" काद० "नदी सैवालदिग्-
धाङ्गं हरिश्शुजटाधरम् । लग्नौ गङ्गानक्षत्रौः क्रौडै-
श्चित्रैरिवार्पितम्" भा० अनु० ५, ७, १ भुजयोरन्नरे (कोल)
न० स्त्री० अमरः "कुपितकपिकपोलक्रौडताम्रस्तर्मासि" उद्भूटः
इहङ्गकोटरे "हा हा हन् तथापि लज्जयिष्ये क्रौडे
मनोधावति" उद्भूटः । वनीभूते ४ वक्षोमध्यभागे पु०
"इन्द्रस्य क्रौडोऽदित्यै पाञ्चलम्" यजु० २५, ८ "क्रौडस्य
वनीभूतवक्षोमध्यभागपरता वेददीपे उक्ता । क्रौडं
त वक्षोभुजान्नरे देहाशभेदः । "हृदयं जिह्वां
क्रौडं सव्यसकिथं पूर्वमंडकं पात्रं मज्जत् ह्रौ-
गुदमध्यं दक्षिणा ओणिरिति जौह्वानि" कात्या०
औतस्र० ६, ७, ६ "क्रौडं वक्षोभुजान्नरम्" कर्कः "शेष-
मिडापात्राणामासिथ्य क्रौडमनस्थीनि च प्रास्यति ओणि
वर्जम्" कात्या० औतस्र० ६, ८, ११, १ । पञ्चानामसुरसि
६ उत्तरस्यग्रामभेदे शब्दचि० ७ वाराहीकन्दे ७० राजनि०
८ शनिपक्षे पु० मेदिनिः

क्रौडकन्या क्रौडस्य शूकरस्य कन्येव प्रियत्वात् । वाराहीक-
न्दे राजनि० । [(वड युल्लुडि) राजनि०

क्रौडचूडा स्त्री क्रौडे चूडा यस्याः । सहाश्रावणिकाहणे
क्रौडपत्रे न० क्रौडे उपचारात् मध्ये स्थितं पत्रम् ७त० ।

पन्थलेखने भ्रमात् क्रुडितपन्थस्य परिपूरणाय पन्थ-
स्यपत्रयोर्मध्ये चित्रविशेषेण लिखित्वा स्थापिते पत्रे ।

क्रौडपर्णी क्रौडे कण्टकमध्ये पर्णं यस्याः गौरा० ङीष् ।
कण्टकारिकायाम् शब्दच०